

ДРОЗДОВ Олександр Михайлович

професор, доктор юридичних наук,

заслужений юрист України, адвокат,

член Комісії з питань правової реформи при

Президентові України,

член Апеляційної палати НАЗЯВО,

член Науково-консультативних рад при

Конституційному Суді України та Верховному Суді,

почесний професор кафедри кримінального права та

кримінології, міжнародного публічного права та

міжнародних відносин Юридичного факультету

Університету Барселони,

адвокат-партнер Адвокатського об'єднання «Лапчинський та партнери»

(м. Барселона, Королівство Іспанія)

професор кафедри кримінально-правових та

адміністративно-правових дисциплін Юридичного факультету

ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука»,

(м. Рівне, Україна)

кафедра кримінального процесу

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

(м. Харків, Україна)

ДРОЗДОВА Олена Валеріївна

доцентка, кандидатка юридичних наук, адвокатка,
почесна професорка кафедри кримінального права та
кримінології, міжнародного публічного права та
міжнародних відносин Юридичного факультету

Університету Барселони

(м. Барселона, Королівство Іспанія)

доцентка кафедри кримінально-правових та
адміністративно-правових дисциплін Юридичного факультету

ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука»,

(м. Рівне, Україна)

МІЖНАРОДНА ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ У СПОРАХ ПРОТИ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ: АНАЛІЗ РІШЕННЯ СУДУ ЄС У СПРАВІ C-34/24 STICHTING RIGHT TO CONSUMER JUSTICE TA STICHTING APP STORES CLAIMS¹

I. Цифрова економіка, побудована навколо платформних екосистем, радикально змінює традиційні уявлення про простір, ринок і, відповідно, про критерії юрисдикції судів у транскордонних спорах. Віртуальні маркетплейси, хмарні сервіси, мобільні застосунки функціонують поза фізичними кордонами, але водночас активно сегментують споживачів за юрисдикціями, мовою, валютою,

---

¹<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2025-12/cp250149en.pdf>.

локальним правом. Це створює специфічні ситуації, коли поведінка глобальної платформи (Apple, Google, Amazon тощо) спрямована на конкретний національний ринок, а фактичне місце настання шкоди складно локалізувати в межах традиційних державних кордонів.

Цифрові платформи концентрують економічну владу і створюють нові виклики для визначення юрисдикції. Масові позови проти Apple щодо App Store продемонстрували труднощі застосування правила спеціальної підсудності за місцем настання шкоди до віртуального середовища, сегментованого за національними ринками.

Ключовим інструментом розв'язання таких конфліктів юрисдикцій у ЄС є Регламент (ЄС) № 1215/2012 Європейського парламенту та Ради від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, який передбачає загальне правило підсудності за місцем доміцилію відповідача (ст. 4) та низку спеціальних правил, зокрема статтю 7(2) про юрисдикцію судів «місця, де сталася або може статися шкода». Саме це правило стало центральним у справі C-34/24 Stichting Right to Consumer Justice та Stichting App Stores Claims проти Apple, де йшлося про колективні позови щодо начебто завищених комісій у App Store, призначеному для ринку Нідерландів.

Суд ЄС визнав, що нідерландські суди мають юрисдикцію розглядати представницький позов щодо нібито антиконкурентної поведінки Apple стосовно її App Store, орієнтованого на нідерландський ринок

За даними рішення Суду ЄС Apple утримує комісію з продажної ціни програм сторонніх розробників, що продаються в її App Store. На думку двох фондів у Нідерландах, які захищають колективні інтереси численних невизначених, але ідентифікованих користувачів пристроїв Apple, така комісія є надмірною, і ці користувачі зазнають шкоди. Зазначені два фонди стверджують,

що поведінка Apple є антиконкурентною, і подали позови до судів Нідерландів. Apple, однак, вважає, що нідерландський суд не має юрисдикції, оскільки, на її думку, ймовірна шкідлива подія не відбулася в Нідерландах і, зокрема, в Амстердамі. Отримавши запитання в цьому контексті, Суд ЄС зазначає, що відповідний App Store спеціально призначений для нідерландського ринку. Отже, шкода, якої, як стверджується, зазнають під час здійснення покупок у цьому віртуальному просторі, може виникати на цій території незалежно від місця перебування відповідних користувачів на момент покупки. Відповідно, нідерландський суд має міжнародну та територіальну юрисдикцію.

iPhone та iPad від Apple працюють на операційній системі iOS, яка попередньо встановлена на цих пристроях. Застосунки («додатки») для цих пристроїв можна придбати в App Store, який є онлайн-платформою, що управляється Apple і систематично встановлюється на таких пристроях. App Store пропонує додатки безоплатно або за плату, розмір якої може відрізнятись залежно від країни, і які розробляються Apple або третіми сторонами (останні надалі іменуються «розробниками»). Щоб продавати свої додатки в App Store, розробники мають укласти договір з Apple. Продажна ціна таких додатків визначається на основі шкали, встановленої Apple. Крім того, Apple, залежно від випадку, утримує 15 або 30 % ціни як комісію.

Щоб отримати доступ до App Store, користувачі пристроїв Apple спочатку мають створити профіль. Якщо в Apple ID користувача вказано Нідерланди як країну або регіон і він заходить до App Store, його за замовчуванням перенаправляють до «інтернет-крамниці», спеціально створеної для цієї країни. Хоча теоретично користувачі мають можливість змінити країну, пов'язану з їхнім профілем, для цього вони повинні прийняти нові умови та мати дійсний спосіб оплати в цій країні.

Stichting Right to Consumer Justice i Stichting App Stores є фондами, що діють за законодавством Нідерландів і мають на меті захист інтересів осіб, які постраждали від протиправної поведінки групи Apple. Ці фонди подали до Окружного суду Амстердама два представницькі позови з метою захисту колективних інтересів «строго визначеної групи», що об'єднує невизначених, але ідентифікованих осіб, а саме користувачів — як споживачів, так і професіоналів, — які придбали додатки, створені розробниками, в App Store NL. Позивачі стверджують, зокрема, що Apple зловживає своїм домінуючим становищем на ринку розповсюдження додатків для своїх пристроїв. На думку позивачів, така антиконкурентна поведінка завдала шкоди користувачам цих додатків.

Apple заперечила юрисдикцію нідерландських судів, посилаючись на таке:

- місцем вчинення антиконкурентної поведінки є місце розташування компаній групи Apple (США, Ірландія), де ухвалюються рішення про структуру комісій;
- шкода, якщо вона й має місце, не «локалізується» в Нідерландах, оскільки користувачі могли здійснювати покупки в App Store, перебуваючи фізично поза межами цієї держави;
- навіть якщо визнати юрисдикцію нідерландських судів, вона, на думку Apple, мала б обмежуватися лише тими транзакціями, що здійснені в Амстердамі, а не по всій території країни.

Окружний суд Амстердама звернувся до Суду ЄС із преюдиційними запитаннями щодо тлумачення статті 7(2) Регламенту № 1215/2012, зокрема:

- чи може App Store NL як віртуальний простір, орієнтований на нідерландський ринок, розглядатися як «місце, де сталася шкода»;

- чи має окружний суд Амстердама лише міжнародну юрисдикцію, чи також територіальну щодо всіх користувачів App Store NL (а не лише тих, хто купував застосунки в Амстердамі).

У висновку Генерального адвоката М. Кампоса Санчес-Бордони у цій справі пропонувалося прив'язати юрисдикцію до місця проживання користувача, який придбав застосунок, та визнати, що представницькі позови повинні розглядатися так само, як і індивідуальні позови в контексті статті 7(2)².

II. У рішенні від 2 грудня 2025 р. Суд ЄС нагадав, що правило спеціальної підсудності за статтею 7(2) має тлумачитися автономно й суворо як відступ від загального правила юрисдикції за місцем domiciliu відповідача. Водночас воно покликане забезпечити близькість між судом та спором, передбачуваність для відповідача і належну організацію правосуддя.

Ключовими елементами мотивування стали такі міркування.

1. Цільове спрямування App Store NL на нідерландський ринок. Суд встановив, що App Store NL спеціально розроблено для ринку Нідерландів: він використовує нідерландську мову, відображає застосунки, частина яких створена саме для цього ринку, і доступний користувачам з Apple ID, прив'язаним до Нідерландів.
2. Концепція «віртуального простору» як місця настання шкоди. Виходячи з такого таргетування, Суд дійшов висновку, що для цілей статті 7(2) «віртуальний простір», утворений App Store NL, у якому здійснюються відповідні покупки, охоплює всю територію Нідерландів. Шкода, яку зазнають користувачі, купуючи застосунки за завищеною ціною, може

вважатися такою, що настала в межах цієї території, незалежно від фізичного місцезнаходження користувача під час придбання.

3. Поєднання міжнародної та територіальної юрисдикції. Суд підкреслив, що таке визначення місця шкоди відповідає цілям близькості й передбачуваності: для Apple є очевидним, що масові позови, пов'язані з App Store NL, можуть бути подані в судах Нідерландів; натомість прив'язка до окремого міста (Амстердам) не виправдана, оскільки віртуальний магазин орієнтований на національний ринок. Отже, усі суди Нідерландів, які мають компетенцію *ratione materiae*, володіють і міжнародною, і територіальною юрисдикцією щодо таких позовів.
4. Співвідношення з попередньою практикою. Хоча Суд прямо не відмовився від підходу, виробленого в справах VKI та Volvo, він адаптував його до цифрового середовища. Якщо в «традиційних» картельних справах місцем шкоди визнається територія, де відбувається реалізація товару за завищеною ціною, то у справі C-34/24 роль такого ринку відіграє національно сегментований онлайн-магазин. Тобто Суд фактично переніс концепцію «ринку збуту» на віртуальну платформу, локалізовану за державними кордонами.
5. Передбачуваність та запобігання фрагментації юрисдикції. Якби Суд погодився з позицією Apple про необхідність прив'язки до конкретного міста, це б призвело до фрагментації колективного позову на безліч місцевих юрисдикцій та істотно ускладнило б ефективне вирішення справ. Натомість визнання всієї території держави-члена місцем шкоди для національно орієнтованої версії App Store дозволяє уникнути множинності процесів і сприяє концентрації спору перед одним судом (або типовим набором судів).

Зазначені міркування дозволяють говорити про формування Судом ЄС нового стандарту локалізації шкоди в цифрових спорах, який:

- визнає віртуальний ринковий простір (онлайн-платформу) місцем шкоди;
- пов'язує шкоду з національним сегментом платформи, орієнтованим на конкретний ринок;
- надає судам відповідної держави-члена одночасно міжнародну і територіальну юрисдикцію щодо масових позовів, пов'язаних із цим сегментом.

Крім того, справу C-34/24 слід розглядати не лише як рішення з міжнародної юрисдикції, а й як важливу ланку в розвитку колективного захисту прав споживачів та приватного конкурентного правозастосування в ЄС. Представницькі позови, подані нідерландськими фундаціями, відображають загальноєвропейський тренд, посилений Директивою (ЄС) 2020/1828, яка зобов'язує всі держави-члени впровадити ефективні механізми representative actions.

Важливі наслідки рішення C-34/24 для представницьких позовів можна звести, на нашу думку, до таких тез.

1. Функціональна еквівалентність індивідуальних і представницьких позовів для цілей юрисдикції. Суд ЄС чітко виходить із того, що статус позивача як «кваліфікованого суб'єкта», який подає позов в інтересах групи осіб, не змінює природи матеріально-правової вимоги. Для застосування статті 7(2) важливим є місце настання шкоди для кінцевих користувачів – членів групи, а не процесуальний статус представника. Цей підхід загалом узгоджується з поглядом Генерального адвоката і доктринальними позиціями щодо Representative Actions Directive.

2. Посилення ролі «форуму ринку-цілі» для колективних позовів. Локалізація шкоди на території держави, на ринок якої спрямована діяльність платформи, створює передумови для того, щоб саме суди цієї держави стали природним центром масових позовів. Для цифрових платформ це означає реальний ризик багатофорумності, але вже не за місцем доміцилію, а за кількістю ринків, на які вони спрямовують свої послуги.
3. Поєднання ефективності та запобігання зловживанням. З одного боку, рішення С-34/24 знижує процесуальні бар'єри для подання колективних позовів – представницький суб'єкт може звернутися до судів тієї держави, на ринок якої виводиться національний сегмент платформи. З іншого боку, воно не створює «універсальної юрисдикції»: кожен національний сегмент (наприклад, App Store DE, FR, NL) підпорядковується судам відповідної держави-члена, що обмежує можливості штучного вибору більш сприятливого форуму.
4. Взаємодія з національними режимами колективного позову. У Нідерландах представницькі позови проти Apple подано в рамках Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (WAMCA), який у поєднанні з Representative Actions Directive формує один із найбільш сприятливих режимів колективного відшкодування шкоди в ЄС. У такому контексті рішення Суду ЄС перетворюється на процесуальний каталізатор: воно підтверджує повноцінну юрисдикцію нідерландських судів, відкриваючи шлях до розгляду колективних позовів щодо поведінки глобальної платформи на національному ринку.

III. Український контекст. Українське законодавство про міжнародну підсудність, на відміну від Регламенту № 1215/2012, міститься насамперед у Законі України «Про міжнародне приватне право» (далі – Закон 2005 р.) та

процесуальних кодексах. Стаття 76 Закону 2005 р. встановлює низку підстав, коли суди України можуть приймати до свого провадження справи з іноземним елементом, серед яких, зокрема:

«у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України»;

«якщо дія або подія, що стала підставою для подання позову, мала місце на території України».Mego.Info+2Pravo+2

На доктринальному рівні ці формули зазвичай інтерпретуються як втілення концепції *forum delicti commissi*, подібної до статті 7(2) Регламенту № 1215/2012: місце настання шкоди та місце вчинення події, що її спричинила.

Водночас можна виділити кілька аспектів, у яких практика Суду ЄС у справі C-34/24 має орієнтовне значення для України.

1. Локалізація шкоди у віртуальному середовищі. Хоча стаття 76 не містить прямих вказівок на цифрові платформи, логіка рішення Суду ЄС дозволяє припустити, що у справах проти глобальних онлайн-сервісів українські суди можуть тлумачити «місце настання шкоди» як територію України тоді, коли відповідний сервіс (наприклад, локалізована версія маркетплейсу, застосунку чи платіжної платформи) спрямований на українських користувачів, доступний українською мовою, оперує у гривні тощо.
2. Співвідношення «місця шкоди» і «місця дії». Рішення Суду ЄС демонструє, що в цифрових деліктних ситуаціях ці дві категорії не завжди збігаються: антиконкурентні рішення можуть ухвалюватися за кордоном, але шкода матеріалізується на локальному ринку. Аналогічний підхід може бути застосований українськими судами при тлумаченні

статті 76: навіть якщо «дія» відбулася за межами України (наприклад, рішення про структуру комісії), «шкода» може вважатися завданою в Україні, якщо український ринок є ціллю.

3. Колективні позови та представницькі інтереси. Хоча українське законодавство ще не запровадило повноцінного еквівалента Representative Actions Directive, окремі елементи колективного захисту існують у сфері захисту прав споживачів та конкуренції. У міру розвитку таких механізмів питання міжнародної підсудності у справах проти глобальних платформ постане з новою силою, і рішення С-34/24 може слугувати зразком для визначення юрисдикції у колективних справах.
4. Процесуальна економія і запобігання фрагментації. Українським судам, особливо в контексті воєнного стану та обмежених ресурсів, важливо уникати необґрунтованої множинності процесів, пов'язаних з одними й тими самими транскордонними цифровими правопорушеннями. Орієнтація на «форум ринку-цілі» дозволяє зосередити спір у суді за місцем настання шкоди для великої групи споживачів.

На підставі аналізу рішення Суду ЄС у справі С-34/24 та порівняння з українським законодавством можна запропонувати такі *напрями вдосконалення*:

1. Роз'яснення Верховного Суду щодо тлумачення статті 76 Закону 2005 р. у цифровому контексті. Доцільно, щоб Верховний Суд у своїх правових висновках прямо визнав можливість локалізації шкоди, завданої онлайн-платформами, за критерієм спрямованості діяльності на український ринок (мова, валюта, локалізований контент, маркетинг тощо).
2. Імплементация елементів Representative Actions Directive. У процесі адаптації українського законодавства до *acquis* ЄС доцільно передбачити механізм представницьких позовів для захисту колективних інтересів

споживачів у цифровій економіці. У такій моделі правила підсудності мають будуватися за логікою, близькою до рішення С-34/24, – з фокусом на «форум ринку-цілі».

3. Удосконалення колізійних норм у процесуальних кодексах. Важливо забезпечити узгодженість між Законом 2005 р. і ЦПК/ГПК України, щоб уникнути дублювання або суперечностей у визначенні міжнародної підсудності. У разі реформування варто прямо відсилати до критеріїв «місця настання шкоди» та «місця дії» за зразком статті 7(2) Регламенту № 1215/2012.
4. Запровадження процесуальних фільтрів проти зловживань. З огляду на можливість концентрації колективних позовів у судах держави ринку-цілі, варто передбачити запобіжники (наприклад, вимоги до репрезентативності позивача, допустимі механізми фінансування, критерії допустимості позову), щоб уникнути зловживань та утилітарного, маніпулятивного вибору юрисдикції.
5. Розвиток судової співпраці з судами ЄС. Через механізми правової допомоги та обміну практикою (у тому числі в рамках майбутнього членства України в ЄС) важливо забезпечити, щоб українські суди були обізнані з актуальною практикою Суду ЄС у сфері цифрової юрисдикції, включно з рішенням у справі С-34/24.

IV. Висновки. Рішення Суду ЄС у справі С-34/24 формує новий стандарт локалізації шкоди у цифрових спорах, відповідно до якого національно орієнтований сегмент онлайн-платформи (наприклад, App Store NL) може розглядатися як «віртуальний простір» місця настання шкоди для цілей статті 7(2) Регламенту № 1215/2012. Такий підхід переносить концепцію «ринку збуту» з матеріального у віртуальний світ, зберігаючи при цьому акцент на близькості юрисдикції до спірних правовідносин.

Суд ЄС підтверджує, що у випадку національно таргетованих цифрових платформ суди держави-члена ринку-цілі мають і міжнародну, і територіальну юрисдикцію щодо масових позовів, що стосуються шкоди, завданої користувачам на цьому ринку. Це рішення одночасно підсилює ефективність колективного захисту прав споживачів і знижує ризики фрагментації спору.

Новизна запропонованого підходу для української доктрини полягає у перенесенні європейської концепції «віртуального місця шкоди» на тлумачення статті 76 Закону України «Про міжнародне приватне право». На відміну від традиційного акценту на фізичній території, запропоновано визнати, що в контексті цифрових деліктів місцем настання шкоди може вважатися територія України, якщо діяльність платформи була явно спрямована на український ринок, незалежно від місцезнаходження серверів або місця прийняття рішень компанією-оператором.

Практичне значення полягає в запропонованих орієнтирах для законодавця та судової практики. Зокрема:

- необхідності розробки українського механізму представницьких позовів, сумісного з Representative Actions Directive;
- доцільності офіційного роз'яснення Верховного Суду щодо застосування критеріїв «місця шкоди» та «місця дії» до цифрових платформ;
- потреби в процесуальних фільтрах проти зловживань колективними позовами.

Рішення С-34/24 інтегрує інститути міжнародної юрисдикції, конкуренційного права та колективного захисту, показуючи, що ефективно правозастосування в цифровій економіці неможливе без узгодження цих площин. Для України це рішення має слугувати дороговказом, як будувати власну систему

міжнародної підсудності у цифрових спорах з урахуванням майбутньої інтеграції до правового простору ЄС.